

Het leesbevorderingsproject Bazar voor het vmbo

Vmbo-leerlingen staan bekend als een ‘moeilijke’ groep als het gaat om lezen. Stichting Lezen wil het lezen door deze groep stimuleren. De Stichting heeft Sardes de opdracht gegeven binnen twee jaar een leesbevorderingspakket tot stand te brengen voor alle leerjaren van het vmbo. Hiervoor heeft Sardes het afgelopen jaar een uitgebreide landelijke inventarisatie uitgevoerd. Men wil namelijk zoveel mogelijk aansluiten bij wat er reeds is op dit gebied. Het op te leveren pakket zal de naam ‘Bazar’ krijgen. In het navolgende artikel zullen we stilstaan bij de doelstellingen, uitgangspunten en inhoud van dit leesbevorderingspakket.

Joop Vinck

Doelstellingen van Bazar

Het doel van Bazar is de belangstelling voor het lezen en het plezier in het lezen te stimuleren. Hiervoor wordt een aanzet gegeven tot het lezen van eenvoudige teksten en jeugdliteratuur en – voor de oudere leerlingen – meer complexe teksten en letterkundig werk van Nederlandse auteurs en allochtone auteurs in Nederlandse vertaling. Naast boeken komen ook kranten en tijdschriften komen aan bod. Ook de nieuwe media (waaronder het internet), evenals de relatie tussen gedrukte informatie en film en toneel, krijgen een plaats in het project, echter alleen voorzover dit een bijdrage levert aan de centrale doelstelling van Bazar: het stimuleren van het lezen van gedrukte informatie. Tal van actieve werkvormen (vertellen, schrijven, toneelspelen, filmen) worden ingezet om de ‘lees-omgeving’ van de vmbo-leerling aantrekkelijker te maken.

Dat is heel wat, zal de lezer denken. Toch staat Bazar niet alleen. Reeds in 1992 werd met de zogenaamde *Letterennota* door de Tweede Kamer het startsein gegeven aan beleid dat erop gericht was de verdergaande ontleding in Nederland een halt toe te roepen. Zo werden projecten als Boekenpret (0-6 jaar), Fantasia (4-12 jaar) en Sirene (havo/vwo) geëntameerd. En nu dan de ontwikkeling van Bazar voor het vmbo (12-16 jaar).

Organisatie en uitgangspunten

De leiding van het project is in handen van Stichting Lezen en Sardes. Voor het sturen ‘op grote lijnen’ is een stuurgroep in het leven geroepen, met vertegenwoordigers uit het onderwijs, de bibliotheekwereld, het gemeentelijk beleid, de uitgeversbranche enzovoort. Daarnaast is een werkgroep samengesteld van deskundigen op het terrein van het vmbo-onderwijs en leesbevor-

dering. De werkgroep is van nabij betrokken bij de uitvoering van het project en de totstandkoming van het eindproduct. Van de wetenschappelijk kant is Dick Schram, hoogleraar leesbevordering, bij het project betrokken. Net als de andere leesbevorderingsprojecten van Stichting Lezen sluit Bazar aan bij wetenschappelijke inzichten en onderzoeken – de beste garantie voor een actueel leesbevorderingspakket.

Gezien de aard van de doelgroep, de kenmerken van het vmbo-onderwijs en de bestaande ervaringen met leesbevorderingsprojecten zijn voor de ontwikkeling van Bazar de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- aansluiten bij de beleavings- en ervaringswereld van de doelgroep;
- leesactiviteiten mede inkaderen in andere activiteiten (bijvoorbeeld mediaeducatie en CKW);
- een thematische aanpak volgen;
- aandacht schenken aan non-fictie;
- gebruik maken van korte teksten;
- inspelen op de culturele diversiteit van de doelgroep;
- streven naar kant-en-klare producten;
- ouderbetrokkenheid stimuleren;
- een positieve houding van leerkrachten tegenover leesbevordering stimuleren;
- streven naar differentiatie;

- aansluiten bij de eindtermen voor het fictieonderwijs;
- samenwerking tussen school, bibliotheek en boekhandel stimuleren;
- activiteiten ook inzetten in het kader van buitenschoolse activiteiten (Verlengde Schooldag).

Het mag duidelijk zijn dat het voorgaande heel wat vraagt van de ontwikkelaars die zorgen voor de samenstelling van het eindproduct. Deze aandachtspunten zijn echter niet zomaar ontstaan.

Uit onderzoek komen de volgende kenmerken van de vmbo-doelgroep naar voren:

- lezen neemt in de vrijetijdsbesteding geen belangrijke plaats in;
- veel leerlingen hebben negatieve leeservaringen meegenomen uit het basisonderwijs;
- 60% heeft een taalachterstand;
- bij veel leerlingen is de technische leesvaardigheid zwak;
- veel leerlingen kennen van thuis uit geen leescultuur;
- het bibliotheekbezoek is laag;
- er is over het algemeen gesproken sprake van een geringe taakgerichtheid ('zapgedrag');
- onder de doelgroep bevinden zich relatief veel allochtonen.

Na een landelijke oproep aan scholen, bibliotheken en andere instellingen om succesvolle projecten aan te melden kreeg de werkgroep de beschikking over meer dan 75 projecten, die met behulp van vier matrices werden beoordeeld op bruikbaarheid binnen de doelstellingen van Bazar. De matrices richtten zich op kenmerken van vier aspecten waarop het materiaal werd beoordeeld:

1. uitvoering (19 kenmerken);
2. materiaal (12 kenmerken);
3. doelen (7 kenmerken);
4. didactiek (20 kenmerken).

Daarnaast werd in meer algemene zin gekeken naar:

- de 'gebruiksvriendelijkheid' van het project (is het goed en concreet uitgewerkt);
- de samenhang binnen het project;
- de organisatie (samenwerking met bibliotheek, ouderbetrokkenheid en inzetbaarheid buitenschools).

Op deze manier ontstond een redelijk objectief beeld van de mogelijke inzetbaarheid van de projecten in het kader van Bazar. Ook werd duidelijk op welke onderdelen van het op te leveren Bazar-pakket nog geen concrete voorstellen voorhanden waren. Dit alles leidde tot een selectie van projecten die de basis vormen voor het eindproduct Bazar.

Het leesbevorderingspakket Bazar

Het leesbevorderingspakket Bazar zal een jaarlijks terugkerend programma worden, dat een modulaire opbouw kent, gelijkmatig verspreid over een schooljaar. De nadruk ligt op projecten die niet veel extra kosten met zich meebrengen en zonder al te veel extra inspanning in school uitgevoerd kunnen worden. In de uitwerking van Bazar gaan we uit van structureel één lesuur leesbevordering per week in het totale vmbo.

Het programma zal bovendien:

- gevarieerd en aantrekkelijk zijn, zowel voor leerlingen als voor docenten;
- rekening houden met de eindtermen fictie van het vmbo;
- onderscheid maken in twee niveaus:
 - een eenvoudig niveau (voor basisberoepsgerichte leerweg en het leerwegondersteunend onderwijs);
 - een standaardniveau (voor de kaderberoepsgerichte leerweg, de theoretische leerweg en de gemengde leerweg).

Het jaarprogramma Bazar bevat projecten en lessencycli op de volgende

onderdelen, die veelal jaarlijks terugkeren:

- leesthema's uit de fictie en non-fictie, zoals griezen, pesten, liefde, vandalisme et cetera;
- bibliotheek (informatie zoeken, werken met een geautomatiseerde catalogus, internet);
- schrijversbezoek op school;
- poëzie;
- strips;
- (jeugd)literatuur en verfilmde boeken;
- theater;
- vertellen;
- bijhouden van het leesdossier;
- waarderen;
- lezen voor de lijst;
- kranten;
- tijdschriften.

De uitvoering van het programma Bazar is gebaseerd op een ureninzet van 1 uur per week, 36 weken per jaar (in de eerste drie jaar vmbo; rekening houdend met de eindexamens) en 1 uur Bazar per week gedurende 28 weken in het vierde jaar vmbo. De ureninzet is onafhankelijk van de leerweg. Binnenschoolse projecten die opgenomen worden, zijn:

Bibliotheek

- 'Bibliospel'. Een dobbelspel dat leerlingen laat kennismaken met de bibliotheek. De leerlingen beantwoorden schriftelijke vragen in groepjes (leerjaar 1);
- 'Informatie zoeken'. Leerlingen maken aan de hand van praktische opdrachten nader kennis met informatiedragers en zoekmogelijkheden in de bibliotheek (leerjaar 1 en 2).

Lezen rond thema's

De leerlingen lezen boeken en boekfragmenten rond bepaalde thema's. Verwerking vindt plaats met behulp

van verschillende soorten opdrachten en werkvormen. Er is materiaal rond diverse thema’s, waaronder vriendschap en liefde, zielige boeken, oorlog en vrede, sciencefiction en griezelen. Elk thema duurt vijf lesuren. Alle leerjaren.

Strips
De leerlingen kijken naar strips als genre, maken opdrachten over strips en schrijven zelf strips. Er worden drie lessenseries van vijf lesuren aangeboden. Leerjaar 1, 2 en 3.

Film
‘Lezen in het donker’. In dit project staat de relatie tussen lezen en verfilmingen van boeken centraal. Alle leerjaren.

Schrijversbezoek
Draaiboek voor een bezoek van een auteur of illustrator aan een school. Alle leerjaren.

Vertellen en lezen
‘Het woordenhuis’. Leerlingen vertellen voor de klas over zichzelf en over hun familie of vertellen verhalen uit hun eigen cultuur. Het project wordt afgesloten met een vertellersfestival. Leerjaar 1 en 2.

Kranten
‘Ik en de krant’. Een project dat de leerlingen confronteert met het nieuws van de dag en andere interessante onderwerpen in de krant. Alle leerjaren.

Tijdschriften
‘Tijdschriften in de klas’. Leerlingen maken opdrachten aan de hand van een gevarieerde collectie recente tijdschriften. Leerjaar 1 en 2.

Poëzie
• ‘Doe maar, dicht maar’. Leerlingen

lezen gedichten en maken zelf gedichten in het kader van deze landelijke dichtwedstrijd. Leerjaar 1 en 2;
• ‘Zo gedacht, zo gedicht’. Leerlingen lezen en maken zelf gedichten in het kader van deze landelijke dichtwedstrijd. Leerjaar 3 en 4.

Theater
‘Draaiboek theater’. Met behulp van dit draaiboek bereidt de school een bezoek aan een theatervoorstelling voor of wordt een theatergroep uitgenodigd voor een voorstelling op school. Alle leerjaren.

De Jonge Jury
Leerlingen kiezen hun favoriete boek uit een reeks recente titels. Leerjaar 1 en 3.

De buitenschoolse component van Bazar wordt evenals de binnenschoolse uitgewerkt in concrete projecten. Deze zullen met name ingebed worden in activiteiten in het kader van de Verlengde Schooldag. Een aantal van de projecten die in het pakket zijn opgenomen:

Lezen en film
‘Take two’. Leerlingen lezen boekfragmenten en verfilmen zelf een fragment.

Poëzie
• ‘Hoeveel weegt blauw’. Combinatieproject, waarbij beeldende kunst als inspiratie dient voor het schrijven van gedichten.
• ‘Mijn fluwelen kamer’. Leerlingen leren zelf gedichten schrijven op een leuke en goed gestructureerde manier.

Muziek & poëzie
‘Een muzikale toer’. Teksten op muziek, muziek op teksten. Samen

met de docent Nederlands en de docent muziek gaan de leerlingen aan de slag met lezen, voordragen en musiceren.

Theater
‘Verteltheater’. Vertelvoorstellingen op basis van boeken, waarbij het verhaal niet wordt uitverteld. De leerlingen spelen zelf een einde aan het verhaal, onder begeleiding van de acteurs.

Lezen op kamp
‘Leeskamp’. Leerlingen gaan op kamp, lezen boeken en praten daarover. Een aantal van de aangegeven projecten komen jaarlijks terug in het programma van elk leerjaar. Een aantal projecten worden eenmalig in een leerjaar aangeboden.

Ten slotte wordt voor Bazar ook een website ingericht, die deel gaat uitmaken van de diverse activiteiten, gedurende de diverse leerjaren. Hiermee krijgen docenten naast actuele ‘Bazar-informatie’ de mogelijkheid met elkaar praktijkervaringen en nieuwe ideeën uit te wisselen. De bedoeling is dat in het schooljaar 2000-2001 scholen voor vmbo de gelegenheid krijgen te experimenteren met Bazar. Deze experimenteerfase zal bijdragen aan het verder verbeteren van het huidige materiaal. Vanaf het schooljaar 2001-2002 zal het definitieve eindproduct gerealiseerd en beschikbaar zijn. █

